

JOSEP M. OLIVERAS

Pep Colomer i Martí (1907-1994) al seu estudi, l'any 1991.

Pep Colomer, el sublim intent de refer la història de l'art

Lluís Bosch Martí

Com tants altres artistes gironins nats en la postguerra civil gironina, jo també, encara que no ho sembli, durant els anys 1955-1961, vaig ser apassionat amic, deixeble, d'en Pep Colomer.

El vaig conèixer en una xerrada en l'Estudi-Acadèmia del meu mestre Isidre Vicens. A aquest, i a un altre pintor, l'Enric Marquès, els reivindico com els dos més principals mestres gironins. En Pep, també inicialment el vaig considerar mestre, però al final del meu servei militar em va decepcionar profundament per culpa d'un quadre que li vaig ensenyar, un encàrrec per a uns amics comuns, sense massa importància; me'n va fer una crítica en l'estil quasi neuròtic-metafísic autodestructiu amb què d'una forma tan obsessiva, masoquista, es castigava a si mateix.

En el seu antihumanisme de bon burgès rendista, no podia comprendre les difícils situacions econòmico-personals del seu deixeble que acabava la mili.

He escrit pràcticament de quasi tots els principals artistes gironins, però d'en Colomer solament he escrit, fa uns mesos, un article titulat «Llegint Carlota, d'en Goethe, a Sant Daniel», record-homenatge a les tertúlies de la casa còsmica del matrimoni Colomer.

Per què durant tants anys no he escrit res d'aquest extraordinari i complex artista, pensador, visionari, gironí, tot i que he estat una persona que el va tractar i el coneixia a fons? Doncs una de les coses que em molestava del Colomer era el seu individualisme, elitisme i culte a l'Art per l'Art. I, sobretot, les seves idees místico-metafísiques, derivades dels orientals, de Keyserling, de Jung, etc.

Les lesions de la guerra

Allò que justifica la greu i alhora genial neurosi que patia en Colomer és que, com tants d'altres milers de catalans i espanyols, fou una víctima històrico-social i política de la fracassada República, Revolució i Guerra Civil espanyola, 1936-1939.

Colomer va patir un terrible trauma, aïllament, per culpa de la guerra i postguerra. A més, segons m'explicà, a conseqüència de l'empresonament als camps de concentració, en sortí molt afectat. Va ser, a pesar de la seva senyorial figura, un home delicat de salut, física i psíquica. Segurament era també bastant hipocondríac, obsessionat per si mateix: la prova és que arribà, tot estant sempre pseudo-malalt-imaginari, fins als 87 anys.

En definitiva, les lesions físiques, morals, de la guerra i llarga postguerra, no les superarà mai. Enfront d'un món exterior històric-negatiu es tancà en la perpètua introspecció i autocrítica de si mateix, a la recerca d'allò essencial metafísic-místic, sense religió ni redemptors espirituals ni socials. Somniador d'una utòpica Llum que va descobrir una nit quan, entre les columnes dels milers de derrotats soldats de la República, s'exclamà, com l'Scarlett O'hara de Lo que el viento se llevó, dient que no passaria mai més gana. Colomer té la revelació iniciàtica de la recerca de la Llum, Color, Pintura, que al llarg de tota la seva vida i en cents de pintures plasma en un quadre, refet dotzenes de vegades. Colomer, com tots els místics, volia expressar en una sola pintura el tot i el res, en una obra perfecta.

Colomer, en el fons, com a gran narcisista, gurú, pensador, artista, místic, volia ser Déu, ja que tot creador és una mica com un constructor i s'apropa a la Divinitat.

Personalment, sóc molt crític amb aquestes dèries místico-romàntiques en què tants artistes contemporanis han caigut, des que Nietzsche digué «Déu ha mort, fem doncs el superhome». L'amic pintor Ansesa, un dels darrers deixebles gironins d'en Colomer, defensa el tarannà totalment egocèntric, irracionalista, associat, d'en Colomer quan escriu, tot emfàtic, que Colomer estava evidentment més a prop de Heideguer que de Hegel, de Goethe que de Descartes, de Malevich que de Picasso, etc.

Els colomers d'en Colomer

Deixem-nos de tantes teoritzacions, i anem a veure i a parlar de l'exposició d'en Colomer en el Museu d'Art de Girona. D'entrada faríem certa crítica: tot i la bona idea de presentar una sèrie important de quadres inacabats d'en Colomer, n'hi trobem a faltar d'altres a la mostra que ens hauria agradat que fos veritablement antològica. Repetim, tot i que trobem esplèndid resseguir la sèrie de processos, temptatives, estudis interns, que Colomer seguia per fer les seves pintures.

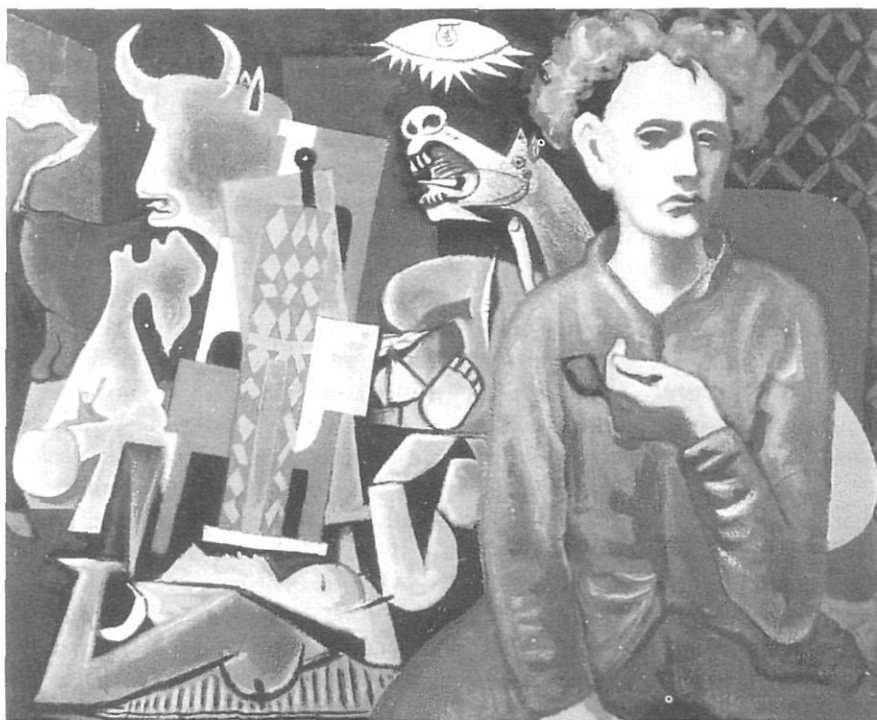
A l'exposició en el seu conjunt, hi manquen més obres acabades de totes les èpoques, que també en va pintar moltes, com en el catàleg està fotografiada la major part de la seva interessant obra, sens dubte una de les més originals de la plàstica gironina de la segona meitat del segle XX.

Sols una veritable mostra antològica podria valorar la importància del pintor Colomer, que ens havien volgut amagar, com ha passat amb un altre gran pintor gironí, Enric Marquès, un per qüestions metafísiques i l'altre per polítiques. En el cas d'en Marquès, aviat podrem veure la seva antològica que el revaloritzarà com a pintor. Colomer, com Marquès, per sobre de totes les seves dèries, volien ser simplement pintors...

Colomer encara amagava una passió per l'Art i la Pintura més fanàtica que en Marquès, ja que l'aristòcrata Colomer, com Flaubert i els pintors Mondrian i Malevich, reivindicava l'Art per l'Art, com un absolut, quasi religiós, enfront de la vida i de la societat. Colomer era una mena de monjo aristòcrata, obsessionat per la seva psique, salut i obra filosòfico-pictòrica. Marquès, a més de pintor, fou un revolucionari-social, un comunista-llibertari. Colomer, després del fracàs dels seus ideals cívics, socials, de la seva joventut republicana, burgesa, va perdre les esperances polítiques en les classes populars i en la transformació del món, societat, Girona. Alguns dels seus deixebles de la primera època evolucionàrem cap al socialisme, o sigui, Marx, Luckacs, Gramsci, Benjamin, Bretch, etc. En realitat, i no ho diem pejorativament, Colomer sempre fou un gran senyor, conservador, burgès, liberal idealista, en el sentit que ho foren Goethe o Thomas Mann, genialment estudiats i criticats pel marxista G. Luckacs.

Ens fa molta gràcia, que els darrers amics, deixebles i organitzadors de la mostra i autors dels textos, siguin un grup dels més prestigiosos psicòlegs gironins, un pintor i un exterrible crític d'avantguarda. Per tant, nosaltres, humils representants de la cultura críti-

Síntesi de la pintura I, de Pep Colomer (1983).

Figures femenines en una exposició de Pep Colomer (1984).

co-popular-socialista dels de baix, no ens atrevim a fer gaires bromes amb els olímpics doctors defensors de l'avantguarda neoplatònica i dels límits de la raó.

Una evolució complexa

El jove pintor Colomer fou un deliciós pintor neoromàntic de paisatges i sobretot de retrats femenins. És curiós que, al llarg de tota la seva obra, la figura i el cos de la dona, quasi sempre el de la seva muller Carme, mena de musa, amant, que tant va influir en la vida i obra de l'artista, és una permanent plàstica des de la més absoluta figuració postimpressionista, al formalisme plàstic-volumètric.

Recordo els anys 60 en què el vaig tractar. Era un seguidor dels sublims italians: Mantegna, Fray Angèlico, Uccello i principalment Piero de la Francesca. Crec que el període intermitent inspirat per Piero és en especial el de les pintures urbanes de Girona i Banyoles. Són les obres més personals, acabades i misterioses d'en Colomer. Aquest, com en el cas de l'Escorxadador, retorna una i altra vegada sobre els mateixos temes; com els músics, els reinterpreta i toca d'una forma diferent i millor.

Per aquests gustos artístics polemitzava amb nosaltres que, en front de l'Escola Florentina o Romana, preferíem els venecians, els Tiziano, Tintoretto. A Colomer, fanàtic de la pintura plana, de la forma, puix del disseny i el color blanc, li repel·lien el colorisme, la pinzellada i el barroquisme dels

venecians, per a nosaltres els millors pintors a l'oli de totes les èpoques. En Colomer —no oblidem que era un prestigiós decorador— en el fons és el frustrat Mondrian o Malevich de la pintura blanca gironina.

Dins les diferents i plurals èpoques pictòriques d'en Colomer, hi podem trobar referències a tots els pintors. Hi ha una època que ens recorda el Vila Fàbrega, per la seva elegància compositiva, culte al cos femení i a les arquitectures gironines, pel seu entusiasme per l'ordre, la solitud, la mesura i el color blanc.

De jove fou amic i col·lega del pintor Gallostra, que, com el Perpinyà pare, eren com després seria en Marquès: uns formidables pintors, més viscerals i coloristes. Vila i Colomer són els precursors dels Ansesa i Faixó. De totes maneres, Colomer, per la pròpia lògica, puresa i essencialisme de la seva pintura, havia d'acabar en l'abstracció geomètrico-lírica. Hi ha quadres, estudis, esbossos, que estan molt propers a Mondrian, al barceloní Ràfols Casamada, com la «Finestra de Girona», (1970), o «Moble», (1970) o «Interior», (1973). I si no hagués estat tan «caga dubtes» hauria evolucionat cap a l'abstracció total dels expressionistes abstractes americans, com Rotko, etc.

Un excés de cultura

Durant els anys de joventut, vaig veure començar moltes de les pintures d'en Colomer, i sentia meravellat el

discurs, soliloqui, en què parlava dels seus quadres. Eren veritables il·luminacions, conferències plàstico-teòriques. Segurament al Colomer pintor, el perjudicà en excés, la seva raixa idealista i afanys teoritzadors... Li agradava massa garrar emfàticament de les seves genials visions metafísiques, enmig d'un bocabadat cercle d'incondicionals admiradors del sublim, com el batejà el poeta Josep Tarrés.

De totes formes, rere la pintura d'en Colomer hi ha un excés de cultura pictòrica, de referències dels grans mestres.

En la despietada autoexigència crítica de recerca de la pròpia obra, estil, Colomer es turmentava tot refent els quadres fins deixar-los en els seus primers esbossos. Aquests són els magistrals Colomers d'en Colomer. O els altres dissecats en blancs-grisos, cansats, desmaiats, per la impotència colomeriana de voler pintar l'obra total. Per això són tan interessants la gènesi i els processos d'en Colomer i potser el millor d'ell siguin les obres inacabades; són les que millor expressen el procés i la tragèdia del pintor metafísic que volia pintar la llum, el temps, els instants, els records, l'absolut, el misteri del Cosmos, el silenci, la solitud... el tot i el no res de l'Univers.

En Colomer va fer servir, molt abans que Tàpies i Viladecans, el guix blanc, perquè el guix és l'efímer, els quatre tocs que es fan i es desfan. La genial troballa d'en Colomer és que feia servir el guix com el professor científic, per esbossar els seus teoremes a la pissarra.

Colomer, en la seva passió, reinventa totes les èpoques, estils, artistes, de la Història de les Arts. Aquesta és la major crítica, elogi, a la seva recerca, impotència... per trobar el seu propi estil i crear la pintura perfecta, definitiva. Paradoxalment, Colomer, com Picasso, és un monstre experimentalista, fanàtic, constructor i destructor de tota la història de la Pintura.

Colomer és més amant i admirador, mentre que Picasso és més destructor, i creador. I d'aquest procés de recerca sorgeixen les runes materials, els estudis, les impossibles síntesis, els somnis, la utopia de retrobar, a través d'unes noves visions, un nou art i una nova pintura.

Lluís Bosch Martí és pintor.